facere potuisset, nisi simul res ipsas deferret; quæ species illæ ut in fieri, sic et in conservari pendent ab objecto, ut manifestis experientiis constat.

Quintus. *Quinto,* alii subtiliter imaginantur quod dæmon per multa specula sibi invicem objecta, species regnorum ex uno speculo in aliud et aliud continuo reflexerit, idque fecerit usque ad oculos Christi, qua arte dicitur Socrates vidisse draconem in monte remoto homines devorantem, quem nemo alius videre poterat. Simili modo nunc per dioptram nauticam remotissima oculis conspicimus. Verum sic dæmon aerem totum implesset speculis, quæ se invicem impedivissent, nec suffecissent ad videndum omnia.

Sexto, ergo melius Auctor *Imperfecti,* Euthymius et alii cum D. Thoma, III *p.,* Q. XLI, *art.* 4, aiunt ideo dæmonem Christum duxisse in montem excelsum, ut ex eo cujusque regni, saltem confuse plagam et situm Christo ostenderet, v. g. dicendo : Ibi sita est Africa, illic Asia, istic Europa, hic est Syria, ibi Italia, illic Hispania, etc. idque in momento, ut habet Lucas, id est brevissimo temporis spatio. Verum quia ex monte hoc diabolus Christo ostendit non tantum omnia regna, sed et *gloriam eorum;* hinc adde ex Theophylacto, Jansenio et aliis, dæmonem instar pictoris omnium regnorum imagines in aere a se varie condensato, per varias fulgoris solis refractiones, uti fit in Iride, novo quodam modo repræsentasse et quasi pinxisse, fecisseque ut per eas omnia quæ in regnis erant gloriosa et splendida apparerent et objicerentur oculis Christi. Sicut idem dæmon in aere, certa arte eum densando, contemperando et inficiendo, pinxit multa spectra leonum, ferarum, serpentum et monstrorum, eaque oculis S. Antonii objecit, ut eum terrefaceret, teste S. Athanasio in ejus Vita. Simili arte præstigiatores mira populo spectanda exhibent, quæ, licet sæpe sint illusio oculorum et phantasiæ, tamen subinde vera sunt. Et si dæmon potest ea pingere in phantasia, cur non et in aere? sic colores varii pinguntur in Iride; sic in aere, tempore Machabæorum, visæ sunt acies militares inter se dimicantes, et alias alia spectra. Unde Franciscus Lucas putat dæmonem omnia regna objecisse oculis Christi per artem perspectivæ, vel opticæ, cujus ipse est peritissimus; vel certe perstringendo suis præstigiis oculos Christi, Christo id permittente et tolerante, ut generosius tentatorem vinceret et confunderet. Nota hic potentiam æque ac artem et fraudem dæmonis, qua sæpe Christianos illudit, pingendo in phantasia illorum species magnificas, honorum, opum, deliciarum, quæ in rei veritate vel falsæ sunt et nullæ, vel parvæ et viles.

Septimus genuinus.

Fraus dæmonis pingentis in phantasia.

Vers. 9. Luc. IV, 6, 7. 9. ET DIXIT EI : HÆC OMNIA TIBI DABO SI CADENS ADORAVERIS ME. — Quæres, quomodo diabolus rem tam impiam et indignam ausus fuit proponere Christo? Respondetur *primo,* quia ipse ambitiosus jam inde ab initio Deus esse voluit, ac Christo homini divinitatem per unionem hypostaticam invidit eamque sibi ambivit. Ambitio ergo et invidia eum excæcarunt, ut Christum quasi æmulum suum tam indigne tractaret. *Secundo,* quia, cum Christum jam semel et iterum miracula detrectantem vidisset, certior quasi sibi videbatur eum non esse Filium Dei. *Tertio,* quia, ex Luca, cap. IV, 6, liquet diabolum addidisse : « Quia mihi tradita sunt, et cui volo do illa; » unde patet eum finxisse se esse Filium Dei et Deum, ait S. Hilarius, ac consequenter adorandum. Diabolus ergo Christi se ab eo in pinnaculum indeque in montem transferri patientis modestia et silentio audacior factus, superbior et protervior, suspicans Christum non esse Dei Filium, sed merum hominem, honores divinitatis, quos olim in cœlo ambierat hic a Christo, uti et a cæteris hominibus, postulat. Insita enim plane et quasi inolita est ei hæc deitatis ambitio, quæ eum excæcat; atque ideo idola, in quibus coleretur, invenit, ait Glossa. Quare simulat se esse Filium Dei, ac ut talis cupit adorari a Christo, ut scilicet Christus victus cupiditate regnandi, illum adoret itaque peccet idololatria : facile enim scire poterat Christus (etiamsi merus fuisset homo, non Deus) ipsum revera non esse Filium Dei, sed id fingere : simul tamen tacite dæmon hic explorat an Christus sit Filius Dei; cogitabat enim ipse : si Christus vere est Filius Dei, ipse mihi indignabitur, qui ipsi hanc dignitatem eripio meque Filium Dei esse simulo, ac ut talis ab eo adorari postulo; quare iratus et frendens respondebit : Unde tibi hæc arrogantia? Ego sum Filius Dei, tu vero es Satanas; tuum est ergo adorare me; qua fronte ergo audes poscere ut ego adorem te, qui a me creatus es mihique subditus?

Diabolus simulavit se esse Filium Dei.

In duabus ergo prioribus tentationibus directe voluit Satanas explorare an Christus esset Filius Dei; unde ait : « Si Filius Dei es; » indirecte vero sollicitare Christum ad peccatum gulæ et vanæ gloriæ : in hac tertia vero directe voluit sollicitare Christum ad avaritiam, ambitionem et idololatriam; indirecte vero et tacite explorare an ipse esset verus Dei Filius. Unde S. Chrysostomus : « Ruptis, inquit, ventris et vanæ gloriæ retibus, retia ponit avaritiæ. » Et Remigius : « Quanta jactantia, ait, diaboli regna terrena promittentis ei qui dat cœlestia! »

Fastus diaboli. Nota arrogantiam et fastum diaboli, cum ait : « Si cadens adoraveris me. » Vult enim non qualem qualem adorationem, sed cum casu, ut scilicet Christus ita se coram illo humiliet, ut cadens in faciem adoret eum. Ita Abulensis hic, *Quæstione* XXXV.

Symbolice : Glossa : « Qui, inquit, diabolum adoraturus est, ante corruit quam adoret. Rursum diabolus, quia ex cœlo cecidit, hinc omnes ad casum et lapsum suum, ut socios habeat, sollicitat. » Audi S. Irenæum, lib. V, cap. XXII, urgentem

τὸ *cadens* . « Ipse diabolus confitetur, quoniam adorare eum et voluntatem ejus facere, est cadere a gloria Dei. » Ipse ergo vanos honores nobis ruinis nostris vendit. Addit Irenæus : « Deinde nec illa ipsa quæ promisit, præstabit ei qui cecidit. »

Tropologice : S. Ambrosius, in cap. IV *Lucæ* : « Habet ambitio inquit, domesticum periculum; ut enim dominetur aliis, prius servit, curvatur, obsequitur, ut honore donetur; et dum vult esse sublimior, fit demissior. »

Addit Lucas, cap. IV, 6, diabolum causam addidisse et jus suum in omnia regna probasse, dicendo : « Quia mihi tradita sunt » (a Deo, sed nomen Dei subticet, tum quia sibi exosum, tum quia ipse volebat haberi et adorari ut Deus, Deo vero excluso) « et cui volo do illa, » ubi dupliciter mentitur dæmon : *Primo,* quia falsum est Deum omnia regna illi tradidisse; in iis enim nil potest dæmon, nisi quod Deus ei concedit subinde et permittit; *secundo,* quia falsum est dæmonem illa dare cui ipse voluerit; unde diabolus non intendebat illa dare Christo, nec dedisset, etiamsi Christus eum adorasset. Nam solius « Domini est terra et plenitudo ejus, orbis terrarum et universi qui habitant in eo. » *Psal.* XXIII, 1. Unde ipse solus « dominatur in regna hominum, et cuicumque voluerit dabit illud. » *Daniel.* IV, 14. « Cujus regnum, regnum sempiternum est, et omnes reges servient ei et obedient. » *Daniel.* VII, 27, qui, 14, docet Deum illud tradidisse Filio hominis, id est Christo Filio suo carnem assumenti. Prodidit ergo hic seipsum diabolus, quia hæc ejus pollicitatio, ut recte advertit Toletus, in cap. IV *Lucæ,* 6, mendax fuit, falsa, arrogans et dolosa : mendax quidem, quia quæ pollicebatur dare non intendebat; falsa, quia regna quæ pollicebatur dare non poterat; arrogans, quia sua esse profitebatur quæ non erant ejus, sed Dei; dolosa vero, quia futurum pro præsenti commutat : *dabo,* inquit; adorari vult de præsenti pro spe recipiendi promissa; in futurum enim tempus differebat quæ dare non poterat, ut sic sperantem accepto eo quod tentator volebat, deciperet ac confunderet. Simili modo et fraude diabolus conatur persuadere hominibus ut juventutem et præsens tempus dent voluptatibus et sibi, futurum vero et senectam dent pœnitentiæ et Deo, cum senectus incerta sit, dubia ac inhabilis ad pœnitentiam, uti advertit monetque S. Gregorius. Rursum persuadere nititur ut bona terrena cœlestibus, humana divinis, caduca stabilibus, momentanea æternis stulte anteponant.

Ordo tentationum. Nota *primo* : ordinem et gradationem tentationum; prima enim tentatio, ut Christus ex lapidibus panes faceret, fuit gulæ; secunda, ut ex pinna templi se præcipitaret, fuit vanæ ostentationis et gloriæ; tertia, ut se adoraret cum promissione regni totius mundi, fuit avaritiæ, superbiæ et idololatriæ. *Secundo,* Christum tentatum fuisse per tria, hoc est omnia tentationum genera, ut innuit Lucas, cap. IV, 13, dicens : « Consummata omni tentatione, diabolus recessit ab eo. » Prima enim tentatio gulæ, fuit concupiscentiæ carnis; secunda præcipitationis, fuit ostentationis et superbiæ; tertia fuit avaritiæ pariter et superbiæ, ut notat S. Ambrosius et Origenes in dictum Lucæ locum. *Tertio,* Christus suo exemplo et responso nos docuit primam tentationem carnis et famis superandam esse spe in Deum Deique providentiam, secundam superbiæ et præsumptionis vincendam esse timore Dei, tertiam avaritiæ et ambitionis pellendam esse magnanimitate et contemptu mundi. Ad hoc tres efficaces stimulos suggerit S. Petrus Damianus, *Opusc.* XI, cap. XVI, dicens : « Victor dæmonum socius efficitur Angelorum; exul mundi, hæres est paradisi; abnegator sui, sectator est Christi. »

10. TUNC DICIT EI JESUS : VADE, SATANA. — Sic et Syrus. Græci addunt ὀπίσω μου, id est *post me,* ac pro *vade* habent ὕπαγε, *q. d.* Apage, secede, facesse hinc, impie Satan, ne diutius mihi ut Satan, id est adversarius obsistas, ne amplius ante oculos meos compareas, vade retro post me; nolo enim ulterius te audire vel videre, quia non tantum falsa et fallacia promittis, sed et impia, indigna, blasphema et sacrilega a me postulas, ut scilicet ego qui sum creator tuus, adorem te, qui es creatura mea, sed rebellis ideoque ad gehennam damnata. Dixit ergo hoc Jesus, et justa ira indignans diabolo ejusque improbitatem objurgans; ideoque diabolus, desperans de victoria et confusus, aufugit : unde discant Christiani fortiter repellere suggestiones diaboli illumque increpare, et fugiet ab eis. Vers. 10. Luc. IV, 8.

SCRIPTUM EST ENIM (*Deut.,* VI, 13) : DOMINUM DEUM TUUM ADORABIS, ET ILLI SOLI SERVIES. — Pro *adorabis* Hebr. est תִירָא, *tira,* id est *timebis;* Hebræi enim per timorem significant reverentiam, adorationem omnemque Dei cultum. Nam, ut ait Statius :

Primus in orbe Deos fecit timor.

Vox *soli* non est Hebræo, sed subintelligitur in articulo et pronomine *illi,* quod habet emphasim, q. d. *illi, illi,* inquam, *soli,* ut pote qui solus est Dominus Deus tuus, id est tuus est Creator, conservator, gubernator, etc.; *servies* latria, Græce enim est λατρεύσεις. Soli enim Deo datur latria; sanctis dulia, teste S. Augustino, lib. X *De Civit.,* cap. I; B. Virgini Deiparæ hyperdulia.

Moraliter : docet hic Christus hoc respondendum diabolo in tentatione avaritiæ, et quavis alia. Omnis tentatio enim ad hoc tendit et illicit, ut creaturam præponamus creatori, illamque quasi idolum nostrum, imo dæmonis, adoremus eique præ Deo serviamus. Sic idolum, quod dæmon avaro objicit adorandum, est Plutus, Mammona, opes, possessiones, regna mundi, idolum superbi est honor, ambitio; idolum gulosi, est

Adhære Deo, et vicisti omnem tentationem.

venter, vina, epulæ; idolum luxuriosi, est Venus. Cum ergo hæc objicit, respondendum cum Christo : Deum adoro, non Venerem, non Plutum, etc. Nam, ut ait S. Cyprianus, tract. *De Spect.* : « Dejicit se de culmine generositatis suæ, qui admirari aliquid post Deum potest. » Quid enim est totus mundus, omnia regna, omnes creaturæ comparatæ cum Deo, nisi punctum comparatum cum toto universo? Quid est omne tempus respectu æternitatis, nisi instans? Quid sunt omnes voluptates, honores, opes comparatæ cum deliciis, honoribus et opibus cœlestibus, nisi vanitates et umbræ, imo sordes et stercora? Contemne ergo illa præ Deo illique firmiter adhære, et superasti omnem tentationem. Ita Psaltes : « Mihi, ait, adhærere Deo bonum est. » Et alius : « Mens mea in Deo fixa et solidata est. » S. Cyprianus, *De Orat. Dominica* : « Cum Dei sint omnia, ait, habenti Deum nihil deerit, si ipse Deo non desit. »

Simili modo, si minas, metus infamiæ, paupertatis, morbi, verberum et mortis intentet, junge te Deo, Deum adora per firmam spem et invocationem. S. Cyprianus, in *Exhort. Martyr.*, docet aliquos martyrio excidisse, quia considerabant atrocitatem tormentorum, non virtutem et opem Dei; contra, illos stare et vincere, quia avertunt mentem a tormentis et figunt in Dei ope, dicuntque : « Omnia possum in eo qui me confortat; » major est Deus tormentis. Ita S. Agnes totam spem et amorem defigens in Christum, vicit omnia tormenta tyranni; Deus enim infirma mundi eligit, ut confundat fortia, vultque suam virtutem in nostra infirmitate toti orbi ostendere; Deus enim in se sperantes, seque invocantes et adorantes deserere nequit.

Lætitia spiritualis optimum contra tentationes remedium.

Quocirca S. Cyprianus, tract. *De Moral.* : « Adversa, ait, non avocant a fidei virtute, sed corroborant in dolore, » etc. Hoc expertus S. Antonius, teste S. Athanasio, dicebat optimum remedium vincendi omnes dæmonis tentationes esse lætitiam spiritualem et amorem Christi, cujus uno crucis signo victus aufugit.

Vers. 11. Luc. IV, 11; Mar. I, 13.

11. TUNC RELIQUIT EUM DIABOLUS, ET ECCE ANGELI ACCESSERUNT ET MINISTRABANT EI. — Recte anonymus, in *Catena* : « Legitime pugnanti, inquit, agonum reperitur terminus, quod adversarius vel sua sponte cedat vincenti, vel trino casu deponatur, secundum pugnatoriæ artis decretum. » Qui enim ter in trino conflictu hostem vicit, is plane eum superavit et subjugavit ideoque de eo triumphat. Nota Christum, post trinam tentationem et victoriam, ex monte in quem eum transtulerat diabolus, rediisse in suum Quarantanæ, ubi quadraginta diebus jejunarat, desertum, idque non pedibus, sed subitaneo quasi raptu per vim suæ divinitatis et dotem agilitatis, aut certe per Angelorum ministerium. Nam ei quasi victori specie humani corporis assumpta (uti et fecerat diabolus tentator), accedentes Angeli, congratulati sunt et ministrarunt, cibum deferentes aliaque obsequii debiti officia exhibentes. Porro Concilium Constantinopolitanum, œcumen. V, in *Constitutione* Vigilii Papæ pertinente ad Collationem V, adversus quosdam Hæreticos, qui ita exponebant illud Matthæi IV : « Et administrabant ei, » ut Angeli Christo inservierint sicut aliis Sanctis, anathema dicit eis qui volunt Angelos ad Christum descendisse eique ministrasse tanquam amico et domestico Dei, non tanquam creatori et Domino suo.

Disce hinc eum qui fortiter vincit diabolum ejusque suggestiones, mereri et præmiari consortio, consolatione et ministerio Angelorum. Nam victor Satanæ est quasi alter Angelus, idque ut per Angelos animetur ad futura cum diabolo certamina; nam, ut de Christo hic ait Lucas, cap. IV, 13 : « Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus; » unde S. Chrysostomus : « Recessit, inquit, diabolus virtute Christi excussus, » postea, ait *Interlinearis*, « pugnaturus per Judæos. » Scribæ enim et Pharisæi crebro Christum tentarunt, et tandem occiderunt.

An dæmon semel victus redeat tentandum.

Hinc Origenes, hom. 31 *in Lucam*, et Abulensis putant dæmonem de uno vitio tentantem semel ab aliquo perfecte victum, amplius de illo eumdem non tentare. Idem probabile esse, ait noster Salmeron, quia qui in se perfecte superat per actus intensos et heroicos, habitus pravos ad vitium inclinantes, eidem contrarii virtutum habitus ingenerantur et profunde radicantur; talem autem aggredi non audet dæmon, ne iterum vincatur. Probabilius est dæmonem a Christo et Christianis semel perfecte victum, tantum ad tempus discedere, ut hic ait Lucas; quare data occasione iterum ad tentandum simili vel eadem tentatione regredi. Sic enim ipse S. Antonium sæpe de eadem re et S. Paulum eodem stimulo carnis sæpius diuque tentavit, ut patet, II *Cor.*, XII, 8. Sic enim duces redeunt ad oppugnandam arcem, cum post longam quietem hostes securos, negligentes et imparatos inveniunt. « Diabolus, ait S. Ambrosius, frequentat spicula, ut aut prælio vincat, aut tædio. » Audi eumdem S. Ambrosium, lib. IV, cap. IV *Luc.*, 13 : « Probe omnium criminum fontes hæc tria genera demonstrantur esse vitiorum. Neque enim consummatam omnem tentationem Scriptura dixisset, nisi in his tribus esset omnium materia delictorum quorum semina in ipsa origine sunt cavenda. Finis ergo tentationum finis est cupiditatum, quia causæ tentationum causæ cupiditatum sunt. Causæ autem cupiditatum sunt carnis delectatio, species gloriæ, aviditas potentiæ. » Et post pauca : « Vides ergo ipsum diabolum non esse in studio pertinacem, cedere solere veræ virtuti. Et si invidere non desinat, tamen instare formidat, quia frequentius refugit triumphari. Audito itaque Dei nomine, recessit, inquit, usque ad tempus; postea enim non tentaturus, sed aperte pugnaturus advenit. » Denique post multa

concludit : « Ergo qui vult coronam dare, tentationes suggerit. Et si quando tentaris, cognosce quia paratur corona. Tolle martyrum certamina, tulisti coronas; tolle cruciatus, tulisti beatitudines. Nonne tentatio Joseph, virtutis est celebratio? Nonne injuria carceris, corona est castitatis? Quemadmodum regni in Ægypto consortium potuisset adipisci, nisi venditus fuisset a fratribus? »

Vers. 12. Luc. IV, 14; Mar. I, 14; Joan. IV, 3.

12. CUM AUTEM AUDISSET JESUS QUOD JOANNES TRADITUS ESSET, SECESSIT IN GALILÆAM. — Omittit siletque Matthæus, æque ac Marcus et Lucas legationem Judæorum ad Joannem Baptistam, rogantium an ipse esset Messias; item Joannis ad Christum, rogantis per discipulos : « Tu es qui venturus es? » Ad hæc conversionem aquæ in vinum in Cana Galilææ; ejectionem ementium et vendentium e templo; Nicodemi accessum ad Christum, etc., quæ omnia facta sunt ante captivitatem Joannis Baptistæ et a solo Joanne Evangelista, cap. XI, 3 et 4, recensentur. Igitur Matthæus orditur hic prædicationem Christi a carcere Joannis Baptistæ. Ante enim ejus incarcerationem Christus eidem munus prædicandi commisit, ut ipse sibi viam sterneret. Joanne vero incarcerato, Christus ei in prædicatione quasi sol lucifero suo successit, tuncque publice et solemniter evangelizare cœpit, uti hic enarrat Matthæus.

Solus Joannes narrat gesta anni primi prædicationis Christi.

Christus e Judæa secessit in Galilæam fugiens Herodem : Cur, cum ibi regnaret Herodes?

Porro Christus, audita Joannis incarceratione, ex Judæa secessit in Galilæam, quia fugit Herodem, ne, sicut Joannem, ita et se incarceraret. In Galilæa ergo solemniter prædicare orsus est, ut impleret oraculum Isaiæ, de quo mox. Dices : Herodes regnabat in Galilæa, non in Judæa, cur ergo Christus, fugiens Herodem, fugit ex Judæa in Galilæam; ibi enim incidebat in manus Herodis? Resp. Id factum idcirco quod Joannes, in Judæa juxta Jericho prædicans et baptizans, convocansque ad se turbas, a Judæis, puta a Scribis et Pharisæis accusatus fuerit apud Herodem; illi enim a Joanne acriter reprehensi vocatique *progenies viperarum*, Matth. III, 7, exacerbati, suggesserunt Herodi, quem sciebant Joanni offensum, ut Joannem caperet metu novationis rerum, ne scilicet Joannes tumultum et rebellionem populi concitaret; Josephus enim, lib. XVIII *Antiquit.*, cap. VII, docet Herodem occidisse Joannem timore turbationis ex turbis ad Joannem confluentibus. Quis hunc timorem Herodi, regi Galilææ, de Joanne in Judæa prædicante injecit, nisi Judæi, puta Scribæ et Pharisæi? Hi enim, uti Christo, sed et Joanni Christum ostendenti fuere infensi; uterque enim illorum vitia publice libereque arguebat. Licet enim romano Præsidi jure proprio tradendus fuisset Joannes, utpote in Judæa baptizans, tamen, quia ipse et Galilæos baptizabat et forte in vicinam Peræam, Herodi subjectam, subinde per Jordanem transgrediebatur, hinc Herodes, connivente Præside romano, agentibus id Pharisæis, Joannem quasi suæ juridictioni subditum incarceravit. Christus id audiens, fugit e Judæa a Judæis in Galilæam, metuens ne ab eisdem traderetur Herodi; apud illum enim, utpote secta Judæorum, Pharisæi plurimum poterant summæque erant auctoritatis. Ipsum autem Herodem solum toti Galilææ dominantem non timuit Jesus, quia eum non offenderat, uti offenderat Joannes reprehendens eum de adulterio. Fuit hic Herodes Antipas, filius Herodis Ascalonitæ, qui fuit infanticida.

Fuit hic secessus Christi secundus e Judæa in Galilæam (primus enim fuit Joannis, cap. I, 43), idemque est cum eo qui a Marco, cap. I, 14, et Luca, cap. IV, 14, et Joan., cap. IV, 3 et 43, recensetur, ut recte Jansenius ex iisdem circumstantiis colligit. Porro Lucas ait : « Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galilæam, » non quod aliqua virtus spiritus illi hic indita et addita fuerit a Spiritu sancto, ut videtur velle Origenes; ipse enim a primo sui ortu plenus fuit Spiritu sancto, sed quod virtus Spiritus sancti, quo plenus erat, eum impelleret in Galilæam ad ordiendam ibi magna efficacia prædicationem, et ad miracula aliaque opera heroica patrandum, quibus prædicationem suam confirmaturus erat, ut patet hic, 23.

Hic secundus Christi in Galilæam secessus.

13. ET RELICTA CIVITATE NAZARETH, VENIT, ET HABITAVIT IN CAPHARNAUM (civitate) MARITIMA IN FINIBUS ZABULON ET NEPHTALIM. — *Relicta*, id est omissa, neglecta, præterita, *q. d.* Noluit Jesus ingredi Nazareth, licet ipsa esset patria sua, ibique ordiri prædicationem. Causam dat S. Joannes, cap. IV, 44 : « Quod propheta in sua patria honorem non habet. » Secessit ergo in Capharnaum, ibique cathedram prædicandi erexit et fixit. Vers. 13.

Nota : Duplex erat Galilæa, scilicet in tribu Issachar et Zabulon, in qua sita erat Nazareth; et superior, in tribu Aser et Nephtali, in qua erat Capharnaum, quæ et Gentium dicebatur, eo quod vicina esset Phœnicibus et quia a multis Gentilibus habitabatur. Magna enim ejus pars a Salomone data fuit Hiram, regi Tyri, ob navatam ab eo operam in fabrica Templi. III *Reg.* IX, 11. Vide Adrichomium in *Descriptione Terræ sanctæ*, in *Galilæa*.

Galilæa duplex : superior et inferior.

CAPHARNAUM MARITIMA. — Adjacebat enim Jordani (ubi scilicet Jordanis in mare Tiberiadis influit) ac mari Tiberiadis, quod et Galilææ dicebatur: quare per mare evehens et advehens merces, evasit emporium totius Judææ celeberrimum et opulentissimum, ac metropolis Galilææ, adeo ut opibus, fastu, luxu, pulchritudine cæteras Galilææ urbes longe superaret, indeque nomen accepit. Dicitur enim *Capharnaum*, quasi כופר נעים *copher naim*, id est *ager jucunditatis et delectationis*, vel *villa pulchritudinis*, ait S. Hieronymus in *Nomin. Hebraic.*, Pagninus et alii. Nonnulli vero *Capharnaum* interpretantur *ager pœnitentiæ*, aut *propitiatio pœnitentiæ*, a כפר *caphar*, id est propitiari, et נחם *nacham*, id est pœnitere : ibi enim pœnitentiam prædicavit Christus; urbes enim maritimæ ob colluviem undique affluentis turbæ et ob mer-

Capharnaum emporium opulentum, et totius Judææ celeberrimum.

Capharnaum locus est quod ager jucunditatis.

res opesque multis scatent vitiis, quod et notavit Plato. Verum sic dicendum esset *Capharnaum* per *ch*, uti vertit Syrus, quamquam ח Hebraicum non semper vertatur per *ch*; nam pro *Chabacuc* vertunt *Habacuc*; pro *Chaggai*, *Aggæus*; pro *Cherma*, *Herma*, pro *Chamital*, *Amital*. Porro Capharnaum Christi habitatione longe facta est pulchrior et illustrior; Christus enim, relicta patria sua Nazareth, in Capharnao habitationem sibi delegit, accommodatam aut conductam, ut videtur, domum habuit, in qua Evangelicæ prædicationis tempore cum electis suis duodecim Apostolis triennium duxit; indeque Capharnaum sua, sive ejus civitas appellata est. Eademque de causa Christus et Apostoli Capharnaum domumque suam rediisse ab Evangelistis frequenter memorantur.

In Capharnao cœpit Christus prædicare.

In hac urbe igitur Christus cœpit prædicare regnum Dei, luxum et vitia civium castigare eosque a bonis terrenis, opibus et fastu ad cœlestes opes invitare, tum per sermones, tum per miracula magna et multa. Hic enim et domo sua confertam hominum turbam docens, paralyticum per tectum in lecto ante se demissum, primum a peccatis, deinde et a paralysi verbo curavit. Ibidem duobus cæcis visum reddidit, atque dæmoniacum mutum incolumitati restituit. Hic in platea ambulans a paralysi Centurionis servum sanavit; Hemorrhoïsæam fimbriam vestis ipsius firma fiducia tangentem, a sanguinis profluvio liberavit, atque mox Jairi archisynagogi ædes ingressus, duodennem ejus filiam a morte sua voce excitavit.

In Capharnao multa Christus edidit miracula.

Verum cum incolæ divitiis, indeque fastu, superbia ac luxu tumidi, neque cœlestibus ejus vocibus, neque miraculis ad pœnitentiam commoverentur, hanc tandem Christus in eos detonuit sententiam : « Et tu, Capharnaum, quæ usque ad cœlum exaltata es, usque ad infernum demergeris. Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte manssisent usque in hanc diem. Verumtamen dico vobis, quod Sodomis remissius erit in die judicii, quam tibi. » *Matth.* XI.

14. UT ADIMPLERETUR QUOD DICTUM EST PER ISAIAM PROPHETAM (cap. IX, 1) :

15. TERRA ZABULON ET TERRA NEPHTALIM, VIA MARIS TRANS JORDANEM, GALILÆA GENTIUM. — Est appositio, *q. d.* Terra Zabulon et terra Nephtalim, quæ est via maris (1), quæ scilicet vergit et ducit ad mare Tiberiadis, quæque sita est trans Jordanem, et alio nomine dicitur Galilæa Gentium; hæc terra, inquam, alleviata est, ut addit Isaias, scilicet, ut sequitur, populus in ea habitans, ex tenebris suæ ignorantiæ aspexit lucem Evangelii, prædicante Christo. Vox *Gentium* notat Christum Evangelium a Judæis ob incredulitatem, per Paulum et Apostolos translaturum ad Gentes. Ita Chrysostomus.

16. POPULUS QUI SEDEBAT IN TENEBRIS, VIDIT LUCEM MAGNAM, ET SEDENTIBUS IN REGIONE UMBRÆ MORTIS LUX ORTA EST EIS. — Hoc oraculum fuse exposuit Isaiæ, cap. IX, 1. Vide ibi dicta.

17. EXINDE COEPIT JESUS PRÆDICARE : POENITENTIAM AGITE; APPROPINQUAVIT ENIM REGNUM COELORUM. — Hæc fuit summa, compendium, finis et scopus prædicationis Christi, scilicet invitare homines ad pœnitentiam, ac mutationem morum vitamque sanctam, ut regnum cœlorum jam sua morte aperiendum ingredi mererentur. Idem prædicavit Joannes Baptista, quasi Christi prodromus et præcursor. Vide dicta cap. III, 2. Christus ergo homines a terra cupiditatibusque terrenis, velut vilibus, exiguis et caducis evocabat ad cœlum, ut in eo reges regnarent cum Deo et Angelis in omni felicitate et gloria per omnem æternitatem. Hæc enim est vera sapientia, hic terminus, hæc meta, hoc bonum, hæc felicitas nostra. « Hoc est enim omnis homo. » *Eccl.* XII, 14. Vere Glossa : « Ad Evangelium, ait, pertinet, beatitudinis promissio, peccatorum remissio, adoptio, resurrectio, cœlestis hæreditas, Angelorum societas. » Evangelio ergo reges fiunt, et regnum datur, ait *Interlinearis*, non terrestre et caducum, sed cœleste et simpiternum. *Daniel.* VII, 27.

Evangelium facit regna.

Quocirc Babylas Mimus habens duas concubinas, audiens legi hæc verba Evangelii : « Pœnitentiam agite; appropinquavit enim regnum cœlorum, » cœlitus a Deo tactus resipuit, ac in cellam se reclusit, pœnitentiam per omnem vitam acturus; suas vero opes reliquit concubinis quæ, ipsius exemplo compunctæ, simili modo in cellas sese concluserunt, ac jugem pœnitentiam egerunt. Ita Joannes Moschus in *Prato spirit.*, cap. XXXI. Nimirum, vivus et efficax est sermo Evangelii. *Hebr.* IV, 12.

Babylas Mimus per Evangelii verba conversus.

Apposite in Galilæa prædicavit hæc Christus, tum quia Galilæa a Gentibus habitabatur, quæ minus resistebant Evangelio quam Judæi; tum quia copiosa erat et populosa, adeo ut Josephus, libro III *Belli*, cap. II, de ea scribat : « In Galilæa crebræ sunt civitates, et ubique multitudo vicorum propter opulentiam populosa, ut qui sit minimus, supra quindecim millia colonorum habeat; tum quia Galilæa Hebr. id est quod tornatilis, volubilis, a גלל *galal*, id est *volvere, convolvere, revolvere*; ita dicta est Galilæa, a revolutis vicini maris fluctibus vel arenis, qui in littore vi æstus maris ventorumque convolvuntur et conglomerantur. In Galilæa enim Christus revolvit et tornavit perditos hominum mores eosque quasi circinavit, ut instar globi, terram et terrena tantum in puncto tangerent; tota vero reliqua mole convoluti rotundi cœlos rotundos tornatosque respiceren: Ad hæc e Galilæa, id est e volubilitate mundi hujus evocavit homines ad cœlum et astra.

Galilæa populosa. Galilæa, id est volubilis.

Rursum, Galilæa idem est quod transmigratio, ait S. Gregorius et alii, a radice גלה *gala*, id est

(1) Græce : ὁδὸν θαλάσσης, subint. κατα; id est *in via maris*. Vox hebræa גלל idem sonat ac *circulus, regio*. Tractus vero ille ideo dictus est *circulus* seu *districtus gentium*, quia magna incolarum pars erat gentilis.

migravit. In ea enim Christus docuit homines, mente, affectu et amore a terra et terrestribus migrare ad cœlos et cœlestia. Unde Apostolos non misi Galilæos, id est transmigrantes (qui scilicet hospites terræ et cives cœli forent) elegit.

Hæc transmigratio fit per pœnitentiam. Porro quam rigida, longa duraque fuerit olim in pane et aqua per plures annos peccatorum pœnitentia, liquet ex *Pœnitentiali Romano* et ex *Canonibus pœnitentialibus* S. Basilii, S. Gregorii Nysseni, Bedæ, Rabani-Mauri et Buchardi, qui conjunctim impressi extant. Denique apud Hispanos ægri et moribundi pœnitentiam agebant, induendo habitum monasticum et tonsuram suscipiendo, qua ceremonia profitebantur monasticen; unde si convalescerent, in monasterio tota vita degere debebant, nec ad seculum redire poterant, ut patet ex Conc. Toletano VII, cap. 2, idque magno posterorum exemplo fecit Wamba, rex Hispaniæ, sub annum Domini 674, ut patet ex Mariana et Baronio, tom. VIII, anno Domini 680, in fine. Hac de causa Romæ pœnitentiarii pontificii virgam manu gestant, tum quia sunt judices Apostoli in tribunali conscientiæ; judici enim virga recta quasi index rectitudinis justitiæ præfertur, juxta illud de Christo : « Virga directionis, virga regni tui, » *Psal.* XLIV, 7; tum quia in gravioribus publicisque delictis, præsertim habentibus annexam excommunicationem, olim pœnitentiarii recitantes psalmum *Miserere*, reum virga verberabant, itaque eum absolvebant, uti etiamnum ex prisco Ecclesiæ ritu in canonibus sancito, in solemni ab excommunicatione absolutione fit. Ita S. Anno, Archiepiscopus Coloniensis, Henricum II, Imperatorem, pœnitentem durissimis verberum plagis afflixit, anno Domini 1056, ut habet ejus Vita apud Surium, 4 decemb. Hicque virgarum, sive, ut vulgo vocatur, disciplinæ, vel a pœnitente sibi ipsi, vel a pœnitentiario pœnitenti inflictæ usus valde viguit tempore B. Petri Damiani, qui floruit anno Domini 1040, ut patet ex pluribus ejus epistolis, ac ex Vita S. Dominici Loricati, ubi centum annorum pœnitentiam fieri ait, vigesies recitando totum psalterium cum continua flagellatione, unum enim psalterium tale conficere quinque annos pœnitentiæ. Ita Henricus II, Angliæ rex, quia occasionem dederat cædis S. Thomæ (uti habet ejus Vita), Cantuariensis Archiepiscopi, pœnitens nudis pedibus venit ad sepulcrum sancti Thomæ, ac in loco cædis ejusdem prostratus in terram, ad pedes Episcoporum scelus suum cum lacrymis confessus, scapulas nudavit ab eisque quinquies flagellationem suscepit; a singulis vero monachis, qui numero erant quatuorviginti tres disciplinæ ictus subiit sub anno Domini 1170. Quid nos delicati ad hæc? Quo abiit priscorum pœnitentia?

Moribundi Hispani monasticen professi.

Pœnitentiarii virgas gestant quasi judices.

Exempla Henrici II, Imperatoris.

Henricus II, Angliæ rex.

Audiamus quid de S. Paula scribat S. Hieronymus in ejus epitaphio : « Lectuli strata non habuit, sed super durissimam humum stratis ciliciis quiescebat; si tamen illa quies dicenda est, qua jugibus pene orationibus dies noctesque jungebat, illud implens de psalterio : *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo*; in quo fontes crederes lacrymarum. Ita levia peccata plangebat, ut illam gravissimorum criminum crederes ream. Cumque a nobis crebrius moneretur, ut parceret oculis et eos servaret Evangelicæ lectioni, aiebat : Turpanda est facies quam contra Dei præceptum purpurisso, et cerussa, et stibio sæpe depinxi. Affligendum corpus, quod multis vacavit deliciis. Longus risus perpeti compensandus est fletu. Mollia linteamina et serica pretiosissima, asperitate cilicii commutanda. Quæ viro et sæculo placui, nunc Christo placere desidero. » Vide eumdem, *epist.* 30, graphice describentem raram Fabiolæ pœnitentiam.

18. AMBULANS AUTEM JESUS JUXTA MARE GALILÆÆ, VIDIT DUOS FRATRES, SIMONEM, QUI VOCATUR PETRUS, ET ANDREAM, FRATREM EJUS, MITTENTES RETE IN MARE (ERANT ENIM PISCATORES). Vers. 18 Luc. V, 15; Mar. I, 16.

19. ET AIT ILLIS : VENITE POST ME, ET FACIAM VOS FIERI PISCATORES HOMINUM. Vers. 19. Luc. V, 10; Mar. I, 17.

20. AT ILLI CONTINUO RELICTIS RETIBUS SECUTI SUNT EUM. Vers. 20.

Nota, quoad seriem historiæ, multa hic esse supplenda ex S. Joanne, cap. I, scilicet quod post baptismum Christi a Joanne susceptum, postque ejus jejunium quadraginta dierum in deserto et trinam Satanæ tentationem, Judæi miserunt legatos ad Joannem Baptistam, qui rogarent eum an ipse esset Christus. Respondit Joannes se non esse Christum. Postridie venit rursus ad Joannem Jesus, tunecque de eo turbis dixit Joannes : *Ecce hic est Christus.* Quo audito, duo Joannis discipuli contulerunt se ad Jesum, e quibus unus fuit Andreas, qui illico fratrem suum Simonem Petrum adduxit ad Christum; moxque Christus vocavit Philippum, qui ad eumdem secum adduxit Nathanaelem, ita ut Christus jam quinque haberet discipulos nunc nominatos, qui cum ipso interfuerunt nuptiis in Cana Galilææ; iidem, mox relicto Christo, rediere ad suam piscationem. Inde Jesus rediit in Judæam, ubi habuit colloquium cum Nicomedo, quod recenset Joannes, cap. III, ibique baptizabat et patrabat miracula, quibus dum inclaresceret, timens invidiam Scribarum et Pharisæorum, quorum accusatione jam captus erat ab Herode Joannes Baptista, iterum reversus est in Galilæam, ibique vocavit Petrum et Andream, Jacobum et Joannem, uti hic narrat Matthæus. Quare solus Joannes enarrat acta primi anni prædicationis Christi; Matthæus vero, Lucas et Marcus inchoant ab anno secundo prædicationis, qui fuit ætatis Christi 32, cum congregavit Apostolos.

Supplenda ex S. Joanne.

Ordo vocationis Apostolorum.

Hinc liquet aliam esse hanc vocationem Petri et Andreæ, ab ea quam recenset Joannes, cap. I, 36. Ibi enim Andreas a Joanne Baptista necdum

Vocatio Apostolorum multiplex.

capto, missus est cum socio ad Christum, eumque familiariter nosse cœpit, non tamen ei discipulum stabilem se addixit, sed ad sua retia rediit; hic vero capto jam Joanne, Andreas et Petrus, vocati a Christo, se ei discipulos dedunt constanterque ei adhærent, nec amplius ad propria sunt reversi. Est ergo hæc secunda Apostolorum vocatio. Tertiam vocationem addit S. Augustinus, Lyranus, Maldonatus et Toletus, scilicet eam qua, post miraculosam capturam piscium vocati a Christo, ei se totos addixerunt, uti recenset Lucas, cap. v, 10.

Sed verius est illam apud Lucam vocationem eamdem esse cum hac Matthæi : tum quia Petrus et Andreas, non nisi viso illo miraculo in captura piscium, de quo Lucas, vocati et permoti videntur ad indivulse sequendum Christum; tum quia Lucas æque ac Matthæus dicit eos, relictis omnibus, secutos esse Christum, quod sane absolute intelligendum videtur; neque verisimile est eos semel plane pleneque vocatos, et Christum secutos, rursum ab eo defecisse et quasi apostatasse, ut tertio apud Lucam vocari debuerint. Denique τὸ *faciam vos fieri piscatores hominum*, plane idem est cum eo quod Christus apud Lucam ait Petro : « Ex hoc jam eris homines capiens. » Eadem ergo est vocatio Apostolorum a Matthæo et Luca recensita, sed Matthæus succincte vocationis substantiam assignat eamque quasi per compendium perstringit; Lucas vero, more suo, ejusdem seriem et historiam particulatim et prolixe enarrat, uti fuse et præcise per singula ostendit Jansenius, cap. XXVI *Concordiæ Evang.* Ita censet S. Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius et alii. Jam singula verba expendamus.

AMBULANS — non casu, non animi causa, sed ut ad sui sequelam vocaret Petrum et Andream, Jacobum et Joannem; Christus enim nec ambulationem, nec aliam actionem ullam exercebat solius naturæ vel recreationis causa, sed omnes dirigebat ad finem spiritualem, scilicet ad Dei gloriam et aliorum salutem. Imitentur hoc Christiani, præsertim sacerdotes et religiosi; sic nil facient otiosum, sed omnia fructuosa.

JUXTA MARE GALILÆÆ, — cui adjacet Capharnaum urbs, in qua Christus domum sibi delegerat ad prædicandum domi suis discipulis, et in synagogis per Sabbata omnibus Judæis. Mare hoc alio nomine vocatur Tiberiadis, item lacus vel stagnum Genesareth.

Cephas, id est Petra Ecclesiæ.

SIMONEM, QUI VOCATUR PETRUS, — qui scilicet a Christo vocatus est *Cephas*, id est Petra, vel Petrus, *Joan.* I, 42, quia super eum ædificaturus erat Ecclesiam suam. *Matth.*, cap. XVI, 18. *Simon*

Simonis etymon.

Hebraice idem est quod *audiens, obediens*; שמע *scama* enim significat audire, obedire. Vide dicta *Genes.*, cap. XXIX, 33.

Andreas, id est virilis.

ANDREAM. — Andreas est græcum nomen, quod a Græcis, quibus post Alexandrum Magnum subditi fuere, accepere Judæi, uti et Jason, Eupolemus, Lysimachus, Menelaus aliaque plura nomina græca Judæorum, quæ, II *Mach.* IV et seqq., leguntur; Ἀνδρέας enim Græce idem est quod *virilis, robustus, fortis,* qualis revera fuit S. Andreas in cruce.

MITTENTES RETE IN MARE. — Supple, ex Luca, V, 1 et seq., Christum ascendisse in naviculam Petri, indeque docuisse turbas, mox jussisse Petro ut mitteret rete in mare, cui illico attraxit ingentem piscium copiam, ita ut rete rumperetur; quo miraculo ad Christum conversus est cum Andrea, Jacobo et Joanne, qui omnes totos se Christo addixerunt. Tunc ergo quatuor hos discipulos vocavit Christus, tum voce, dicendo : « Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum, » ut ait hic Matthæus · tum miraculosa captura piscium, ut docet Lucas. Videtur hæc vocatio Apostolorum contigisse anno primo prædicationis Christi ad finem decurrente, puta anno 32 ætatis Christi, in februario, vel initio martii ante Pascha, uti dixi in Chronotaxi.

VENITE POST ME, — id est sequimini me meumque vitæ Apostolicæ institutum, ut relicto piscationis omnique humano officio, totos vos mecum dedatis perfectioni et prædicationi Evangelicæ. Ego enim officium vestrum in longe melius et divinius commutabo. *Faciam* enim *vos piscatores*, non piscium, sed *hominum*. Christiani enim sunt quasi pisces natantes in aqua baptismi :

Sunt illic merces plagæ; sunt cœta rudentes;
Mors, pretium; virtus, prora; carina, salus;
Vincla, [illegible]; malus, pietas; suspiria, venti;
Spes, velum; remus, gratia; rector, amor.

Hæc est navis Ecclesiæ Christi qua in cœlum enavigamus. Analogias novemdecim piscium et hominum recensui, *Hababuc.* I, 14, quas vide, si libet.

Christus vocatur piscis. Cur?

Hinc Christus a priscis vocatur ἰχθύς, id est piscis : unde et nominis ἰχθὺς initiales litteræ per acrostichin hanc reddunt sententiam : Ἰησοῦς Χρίστος Θεοῦ υἱὸς σώτηρ, id est *Jesus Christus Dei filius salvator*; de qua extat carmen Sibyllæ Erythrææ apud S. Augustinum, lib. XVIII *De Civ.*, cap. XXIII; Tertullianum, lib. *De Baptismo*, et Prosperum, II part. *Prædict.*, cap. XXXIX. S. Lucas ait Christum dixisse Petro : « Ex hoc jam homines eris capiens, » Græce ζωγρῶν, id est *vivos capiens*, vel *ad vitam capiens*. S. Ambrosius vertit, *vivificans*, *q. d.* Piscatores capiunt pisces ad mortem, ut scilicet eos occidant et comedant; at tu, o Petre, cum cæteris Apostolis capies homines ad vitam, ut scilicet moriantur vitæ veteri qua vixerunt in peccatis, et inchoent novam vitam qua in sanctitate vivant Deo, juxta illud, *Rom.* VI : « Existimate vos mortuos peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu. » Et *Coloss.* III : « Mortui estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. »

Præclare S. Augustinus, tract. 7 *in Joan.* : « Volens Christus, inquit, superborum cervices fran-

gere, non quæsivit per oratorem piscatorem, sed de piscatore lucratus est imperatorem. Magnus Cyprianus orator, sed prius Petrus piscator. » Nimirum Christus per piscatores convertit oratores, imperatores et omnes mundi principes. Hoc fuit miraculum miraculorum et opus proprium Deo. Unde illud prævidens et prædicens Jeremias, cap. XVI, 16, « Ecce, ait, ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos. » Hoc est quod admiratur Paulus, I *Corinth.* I, dicens : « Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, » etc. Causam subdit : « Ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus, » sed « qui gloriatur, in Domino glorietur. » Vide ibi dicta.

AT ILLI CONTINUO RELICTIS RETIBUS SECUTI SUNT EUM. — Tanta vis fuit miraculi capturæ piscium et vocis Christi vocantis Apostolos eos, tum exterius dicentis : « Venite post me, » tum magis interius mentes eorum sua gratia pulsantis; Apostoli enim hi primarii, ea audita, continuo mutarunt navim et retia in domum et scholam Christi, ac piscium lucrique cupiditatem in zelum animarum. Fit ergo hic mare, terra; navis, Ecclesia; pisces, homines vagi errantesque in terra, ut pisces in vasto mari.

RELICTIS RETIBUS. — Sub retibus intellige navim, domum, piscandi officium, famulos, parentes, cognatos, domesticos cæteraque omnia, juxta illud S. Petri ad Christum : « Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, quid ergo erit nobis ? » *Matth.* XIX, 27. Quod ergo occiso Christo hi Apostoli, *Joan.*, cap. XXXI, 3, piscationi operam dedisse leguntur, non id fuit animo repetendi piscationis officium, sed ut otium fallerent et mentem ex Christi nece afflictam hac veteri occupatione recrearent. Hoc exemplum Apostolorum imitentur qui a Christo ad apostolatum, ad actus heroicos, ad vitam perfectam et religiosam vocantur, ut relictis parentibus, domibus, opibus, etc., continuo eum sequantur, de nulla re solliciti, sed omnes suas sollicitudines in Christum, qui eos vocat, resignantes. Christus enim de omnibus hisce eis abunde providebit, et centuplum quod, *Matth.* XIX, promisit, rependet. Sapienter S. Bernardus ad eos qui Deum ad ardua vocantem sequi trepidant : « Quid times? inquit, quid dubitas? Vocat te magni consilii Angelus, quo nemo est sapientior, nemo fortior, nemo fidelior. »

Tropologice : Scholiastes, in cap. I *Marci* apud S. Hieronymum : « Relinquenda sunt, ait, retia aranearum, quibus velut culices tenebamur, puta vanitates mundi. »

Vers. 21. *Luc.* V, 9; *Marc.* I, 19, 20.

21. ET PROCEDENS INDE, VIDIT ALIOS DUOS FRATRES, JACOBUM ZEBEDÆI (filium) ET JOANNEM, FRATREM EJUS, IN NAVI CUM ZEBEDÆO PATRE EORUM REFICIENTES (Græce καταρτίζοντας, id est resarcientes, redintegrantes) RETIA SUA (rupta vel vitiata), ET VOCAVIT EOS.

JACOBUS — Hebr. idem est quod *supplantator*, ut patet, *Genes.* XXV, 26; ipse enim supplantavit mundum et mundana omnia, ut Christum sequeretur.

ZEBEDÆUS — idem est quod *donans*, *liberalis*, *munificus*; ipse enim jam senex duos filios, qui erant baculus senectutis suæ, ultro Christo obtulit et donavit; זבד *zabad* enim est dare, donare, dotare.

JOANNEM. — Joannes idem est quod *gratia Dei*, hanc enim copiose præ cæteris Apostolis in Joannem effudit Christus. « Hac Apostolorum quadriga, ait Anonymus, vehimur ad æthera, his quatuor angulis constituitur prima Ecclesia. » Nimirum Petrus suo exemplo nos monet illico obedire Christo vocanti; Andreas viriliter vocationem prosequi; Jacobus supplantare adversarios; Joannes ad hæc implenda crebro flagitare Dei gratiam.

Vers. 22. *Luc.* V, 11; *Marc.* I, 20.

22. ILLI AUTEM STATIM RELICTIS RETIBUS (Græce et Syriace pro *retibus* est *navi*) ET PATRE, SECUTI SUNT EUM. — Moti tum voce Christi, tum miraculo capturæ piscium in navi Petri ipsi enim quasi socii Petri eum in attrahendo reti tot piscium adjuverant, ut ait Lucas V, 9.

Nota : Lucas, c. V, 11, horum quatuor Apostolorum vocationem in unum convolvit, unaque sententia perstringit, de omnibus dicens : « Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus secuti sunt eum. » Sed Matthæus illam evolvit, et particulatim enarrat duplicemque vocationem assignat : priorem Petri et Andreæ; secundam Jacobi et Joannis. Hæc est enim historiæ series : Christus navi Petri vectus, docensque turbas, appulit ad littus, ibique vocavit Petrum et Andream, dicens : « Venite post me. » Mox paulo ulterius progressus, vidit Jacobum et Joannem, socios Petri et Andreæ, reficientes tum rete Petri ex captura tot piscium jam ruptum, tum retia sua, ibique eos vocavit, dicens : « Venite post me; » illi hac voce exciti et miraculo capturæ piscium cui interfuerant commoti, et exemplo Petri et Andreæ invitati, illis se adjungentes, illico relicto patre et omnibus, Christum secuti sunt. Ita ex S. Augustino, lib. II *De Consensu Evangel.*, cap. XVII, Jansenius, Franciscus Lucas et alii.

Vers. 23. *Luc.* IV, 44 et VIII, 1; *Marc.* I, 39. *Inf.* IX, 35.

23. ET CIRCUIBAT JESUS TOTAM GALILÆAM, DOCENS IN SYNAGOGIS EORUM, ET PRÆDICANS EVANGELIUM REGNI, ET SANANS OMNEM LANGUOREM (Græce νόσον, id est morbum jam habituatum, ait Euthymius, et radicatum, etiam insanabilem) ET OMNEM INFIRMITATEM, Græce μαλακίαν, id est mollitiem, languorem, virium defectionem, lassitudinem, quæ solet morbi esse prænuntia) IN POPULO. — Id fecit Christus, tum ut miraculis hisce Evangelium suum et novam inauditamque legem quam in mundum inferebat, confir-

maret; Jesus enim « auctoritatem sibi simque legationi conciliavit claritate signorum, » ait S. Chrysostomus, tum ut per sanitatem corporis sanaret animam; sanati enim corpore ob hoc beneficium et miraculum credebant et dedebant se Christo. *Evangelium regni*, est lætum nuntium de regno cœlorum jamjam per Christi mortem aperiendo, et de via et modo illud ineundi et reipsa consequendi; utrumque enim prædicabat Christus assidue et continuo, non equo nec curru vectus, sed pedibus incedens, circumeundo omnes urbes et pagos Galilææ. Mirare hic in Christo indefessum prædicandi studium, ac labores Evangelicos, imo Angelicos, illosque imitare.

Vers. 24. *Luc.* IV, 14, et VI, 18, 19; *Mar.* III, 10, 11. 24. Et abiit opinio (Græce ἀκοή, id est auditio, rumor, fama) ejus in totam Syriam, et obtulerunt ei omnes male habentes variis languoribus et tormentis (Græce βάσανοις, id est *tormentis, cruciatibus*, qui similes sunt iis quos sentiunt illi qui in equuleo torquentur et cruciantur: βάσανος enim proprie est *quæstio*, qua reus in equuleo torquetur, ut delictum et complices delicti confiteatur) comprehensos, et qui dæmonia habebant (dæmoniacos, obsessos et possessos a dæmonibus) et lunaticos et paralyticos, et curavit eos. — Lunatici sunt ægri qui lunæ et lunationibus subjacent, ut juxta eas ægrius habeant, aut delirent et insaniant, Unde Arabicus vertit: *Et qui agitabantur in principiis lunationum.* « Lunatici, ait Apuleius, sunt qui cursum lunæ patiuntur, puta in quos luna agit; hæc enim dominatur humidis iisque qui humido et debili sunt cerebro: unde in novilunio et plenilunio humores, puta pituitam et melancholiam auget et miscet, itaque cerebrum turbat agitque in delirium, maniam, phrenesin; quales potissimum sunt epileptici, qui comitiali morbo laborant (quo agitari illos perhibent, qui nati sunt in interlunio, id est inter deficientem lunam et novilunium, licet id neget Valesius, *Sacræ Philosoph.* cap. LXXI); aut insania aliove morbi genere quopiam, certis lunæ temporibus gravantur et agitantur; cui malo sæpe se dæmon immiscet, graviusque tales affligit magis concitando humores, præsertim bilem utramque, tam atram quam flavam, id est melancholiam et choleram, imo ipse subinde malum hoc procurat et efficit, ut patebit, cap. XXII, 17 et 18. « Dæmon enim, ait Glossa, 'unæ tempora servat, ut creaturam infamet in creatoris blasphemiam; utque per humores a luna commotos magis phantasiam turbet, hominesque tentet et vexet tristibus et cholericis phantasmatibus, ac subinde adigat ad desperationem et necem sibi inferendam. »

Lunatici qui?

Et curavit eos. — « A nullo horum fidem requisivit, » ait S. Chrysostomus, nondum enim virtutem suam ostenderat, et venientes a longe parvam adhuc in eum fidem habebant; postea vero ab ægris fidem requisivit, ut patebit in sequentibus. « Nubes quasdam signorum, ait Chrysostomus, Matthæus paucis verbis transcurrit, e quibus nonnulla postea distinctius et fusius enarrabit. »

Mystice: lunatici sunt varii, mutabiles et inconstantes, qui nunc Deo et pietati, nunc diabolo et cupiditatibus serviunt, juxta illud: « Homo sanctus in sapientia manet sicut sol, nam stultus sicut luna mutatur. » *Eccli.* XXVII, 12. Videibi dicta.

Lunatici sunt inconstantes.

Vers. 25. *Luc.* VI, 17; *Mar.* III, 7, 8. 25. Et secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, et Decapoli, et de Hierosolymis, et de Judæa, et de trans Jordanem. — « Secuti sunt multi Christum, ait Glossa, alii ob cœlestia, alii ob curationem, alii fama et curiositate ducti, alii per invidiam, volentes eum in aliquo carpere et accusare. » Causam dat S. Bernardus, serm. 1 *De omnibus Sanctis*, dicens: « Prædicantem Dominum de civitatibus et castellis populi sequebantur, quorum salvabat animas, sanabat corpora, et adhærebant ei, affatu pariter et aspectu illius delectati, cujus nimirum vox suavis et facies decora, sicut scriptum est: Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis: talis est quem nos sequimur, cui adhæremus, totus desiderabilis, in quem non solum populi, sed et ipsi quoque Angeli sancti desiderant prospicere. »

Decapoli. — Decapolis est regio decem non tribuum, ut habet Glossa interlinearis, sed urbium; δέκα enim sunt decem, πόλις est *urbs*. Decem harum urbium nomina, teste Brochardo et Adrichomio, hæc sunt: Tiberias, Sephet, Asor, Cedes, Cæsarea Philippi, Capharnaum, Iotapata (cui præfuit Josephus contra Romanos et Titum pugnans), Bethsaida, Corozaim, Bethsan, sive Scythopolis.

Et de trans Jordanem. — Id est de regionibus ultra Jordanem sitis respectu Galilææ, quæ erat cis Jordanem, in qua prædicabat Christus, uti sitæ sunt Galaad, Trachonitis, Abylina, Seir, Cœlesyria, et Batanæa, olim Basan dicta, quæ fuit ditio Og regis; Syri enim et Chaldæi sæpe Hebræum *Schin* in *Tau* commutant, ut pro *Basan* dicant *Batan*; pro *scheloscha*, *telata*, id est tria; pro *schabar*, *tebar*, id est fregit; pro *scub*, *tub*, id est reversus est; pro *scor*, *tor*, id est taurus. Ulterius vero sita erat Arabia triplex, scilicet Felix, Petræa et Deserta. Ex his omnibus regionibus multi fama doctrinæ et miraculorum Christi exciti, ad eum confluxerunt eumque quaquaversum comitati sunt.

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Incipit hic sermo Christi in monte, quem hoc capite et duobus sequentibus enarrat Matthæus, quo primo docet octo beatitudines Evangelicas; secundo, vers. 22 corrigit justitiam Scribarum, ac decalogum perfecte docet et explicat, scilicet, eo non tantum externum actum homicidii, adulterii, furti, sed et internam concupiscentiam prohiberi.

1. Videns autem Jesus turbas, ascendit in montem; et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus; 2. et aperiens os suum docebat eos, dicens: 3. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. 4. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. 5. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. 6. Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. 7. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. 8. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. 9. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. 10. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. 11. Beati estis cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint et dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me. 12. Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis; sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos. 13. Vos estis sal terræ. Quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus. 14. Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita. 15. Neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. 16. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. 17. Nolite putare quoniam veni solvere legem, aut prophetas; non veni solvere, sed adimplere. 18. Amen quippe dico vobis, donec transeat cœlum et terra, iota unum, aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant. 19. Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum; qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. 20. Dico enim vobis, quia nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. 21. Audistis quia dictum est antiquis: Non occides; qui autem occiderit, reus erit judicio. 22. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri suo, raca, reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis. 23. Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, 24. relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens, offeres munus tuum. 25. Esto consentiens adversario tuo cito dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius judici, et judex tradat te ministro et in carcerem mittaris. 26. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem. 27. Audistis quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. 28. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. 29. Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, et projice abs te; expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. 30. Et si dextra manus tua scandalizat te, abscide eam, et projice abs te; expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam. 31. Dictum est autem: Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. 32. Ego autem dico vobis: Quia